

УДК [340.116:351.74](477)

Микола Іванович МАРЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0217-478X>

РОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО БЛОКУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

В умовах розбудови Української держави, проведення реформування правоохоронних органів, важливого значення набуває питання щодо належної професійної підготовки поліцейських. Якість такої підготовки обумовлюється її відповідністю тим завданням, що покладаються на підрозділи Національної поліції України на сучасному етапі.

Завданнями Національної поліції України є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

З огляду на таку широку компетенцію, до сучасного поліцейського, як до представника державної влади та вираження її волі, а також правоохоронця та захисника наявного конституційного ладу, висуваються особливі вимоги. І, в першу чергу, це стосується наявності спеціальних знань в галузі конституційного права, а точніше дисциплін конституційно-правового блоку.

Перелік таких дисциплін базується на освітніх стандартах, що встановлювалися, діяли і продовжують діяти для ВНЗ зі специфічними умовами навчання. До числа таких навчальних дисциплін відносяться: «Конституційне право України» та «Державне право зарубіжних країн» (з 2015 року об'єднані у навчальну дисципліну «Конституційне право»), «Муніципальне право», «Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні» (з 2014 року не викладається), «Конституційні права, свободи та обов'язки громадян» (з 2013 року не викладається) та «Конституційно-правові засади державності України», «Захист та дотримання прав людини в діяльності ОВС» (з 2014 року передано на кафедру адміністративної діяльності), «Громадські формування в Україні» (з 2009 року не викладається).

Безумовно, основоположне місце серед цього переліку займає «Конституційне право», як базова навчальна дисципліна для усього циклу юридичних дисциплін і, зокрема, та його частина, що раніше називалася «Конституційне право України». На наше глибоке переконання, зміна навчальних стандартів в частині об'єднання дисциплін «Конституційне право України» та «Державне право зарубіжних країн» в одну навчальну дисципліну «Конституційне право», а також зменшення годин, відведених на її викладання, не відповідає вимогам сьогодення, коли саме від силових структур (і, у тому числі, Національної поліції України), від кожного правоохоронця, його знань, політичних переконань, патріотичного виховання та бажання захищати українську національну ідентичність, залежить саме існування України як держави.

«Конституційне право» та «Конституційне право України», зокрема, є однією з фундаментальних юридичних дисциплін у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації, а тому обов'язково повинна вивчатися у вищих навчальних закладах МВС України.

Цільова спрямованість дисципліни «Конституційне право» передбачає засвоєння базових положень, що стосуються засад конституційного ладу держави, інституту конституційних прав і свобод людини та громадянина, а також процесу формування, змісту Конституції України та її ролі у суспільно-політичному житті нашої країни. Варто зазначити, що передбачений навчальним планом курс «Конституційне право» в обсязі 180 годин для курсантів та слухачів заочної форми навчання, для спеціальності «Правознавство» та 90 годин для спеціальності «Правоохоронна діяльність», що наразі у Харківському національному університеті внутрішніх справ, об'єктивно не дозволяє у повній мірі сформувати у цієї категорії здобувачів юридичної освіти необхідну для сучасного фахівця базу знань і навичок щодо основних аспектів діяльності

органів державної влади та місцевого самоврядування. На такий стан справ негативно впливає низка факторів об'єктивного характеру, провідне місце серед яких посідає суттєва обмеженість навчального курсу. Як результат, викладач не має змоги донести до курсанта чи слухача значну частину матеріалу, без засвоєння якого неможливе не тільки успішне складання іспиту з даної дисципліни, але й виконання функцій держави щодо захисту прав і свобод людини та громадянина, а також захист конституційного ладу. Викладач, у цьому випадку, може покладатися лише на неабияку сумлінність слухача під час його самостійної роботи. Дещо виправити дану ситуацію могло би повернення до навчального плану підготовки курсової роботи, як однієї з форм навчальної роботи, що дозволяє одночасно вирішити два проблемних питання, а саме – запровадити ефективний попередній (проміжний) контроль знань курсанта (слухача) та змусити його удосконалювати свої навички самостійної роботи. Крім того, підготовка слухачем курсової роботи сприятиме активізації його наукових здібностей як дослідника.

Цільова спрямованість дисципліни «Конституційні права, свободи та обов'язки громадян» передбачає дослідження загальних та специфічних закономірностей виникнення, розвитку і функціонування одного з фундаментальних інститутів галузі конституційного права – прав, свобод та обов'язків особи, які у своїй сукупності складають основу правового статусу людини й громадянина в Україні.

Конституційні права, свободи та обов'язки громадян, як невід'ємна частина сучасної науки конституційного права, вивчає зміст, класифікацію, нормативне закріплення, засоби забезпечення цілісної системи прав, свобод та обов'язків людини, виходячи з наявності між цими трьома елементами правового становища особи прямого діалектичного зв'язку.

Поглиблене дослідження конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина дозволяє створити надійний фундамент для формування у курсантів (слухачів) системи відповідних теоретичних знань і створює необхідні умови для їх ефективного застосування у майбутній практичній діяльності як працівників Національної поліції України.

Цільова спрямованість дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні» передбачає засвоєння базових положень, що стосуються процесу формування, еволюції, функціонування та тенденцій розвитку державного механізму в Україні. Зазначена дисципліна надає можливість більш глибоко розглянути, а відтак з'ясувати особливості функціонування в Україні системи органів публічної влади, яка складається з двох підсистем – органів державної влади та органів місцевого самоврядування. На превеликий жаль, на даний час вказана дисципліна в Харківському національному університеті внутрішніх справ не викладається. Частково це компенсується наявністю навчальної дисципліни «Муніципальне право», але вона викладається лише для слухачів магістратури за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» в обсязі 30 годин.

Цільова спрямованість дисципліни «Муніципальне право» передбачає дослідження загальних та специфічних закономірностей процесу реалізації права громади на місцеве самоврядування, гарантоване Основним Законом України. Ініційована Президентом України реформа місцевого самоврядування надає особливої актуальності питанню належного оволодіння слухачами магістратури знаннями у сфері організації місцевого самоврядування і навичками застосування відповідного законодавства. Її ключовою ідеєю є децентралізація так званої муніципальної влади шляхом передачі на рівень територіальних громад владних повноважень, насамперед, у фінансовій та правоохоронній сферах, відповідальності за їх здійснення. Зрозуміло, що у найближчій перспективі впровадженням у життя окремих елементів зазначеної реформи будуть займатися наші вчорашні курсанти і слухачі, а її успішність буде залежати, зокрема, й від належного розуміння ними її мети та змісту, що у свою чергу, неможливе без вивчення зазначеної дисципліни.

Згадані навчальні дисципліни належать до циклу професійно-орієнтованих дисциплін, вивчення яких спрямоване на підготовку кваліфікованих фахівців для підрозділів органів внутрішніх справ шляхом формування у них системи знань і умінь, необхідних у професійній діяльності.

Дослідження предмету даних дисциплін дозволяє говорити про можливість формування теоретичної й практичної бази для поглибленого вивчення всіх теоретичних і галузевих юридичних дисциплін, так чи інакше пов'язаних зі сферою конституційно-правових явищ, а також політико-правових і політико-ідеологічних цінностей що, дозволить сформувати у курсантів, як майбутніх працівників Національної поліції України знань, вмінь та навичок, які відповідають кваліфікаційним характеристикам професії «поліцейський» (наказ МВС України № 1213 від 16 листопада 2016 р.).

Одержано 30.10.2017